

DUHOV V.E. A METHODOLOGY OF THE INFORMAL ECONOMICS ANALYSIS

The methodological approaches to the analysis of informal economics are reviewed on the basis of the definite identical system bases for its each constituent as bases for formation state economical and Policy of Law concerning each segment of informal quadrant of a national economy.

УДК 351.862.4

В.Є. ДУХОВ, канд. екон. наук,
І.М. ЧЕРВЯКОВ, канд. екон. наук

Національний університет внутрішніх справ

ПРИВАТНІ СТРУКТУРИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглянуто процес формування системи економічної безпеки України, місце і роль, яку повинні грати в ньому приватні служби безпеки з точки зору зміни місця і ролі приватного сектору господарювання в економіці країни. Поставлене питання про законодавче визначення функцій приватних служб економічної безпеки.

В Україні сьогодні завершується процес формування системи економічної безпеки. Чітко визначився державний рівень цієї системи з усіма складовими частинами: суб'єктом безпеки, об'єктом захисту, нормативно-правовою базою, засобами захисту та державними інститутами. В неї держава захищає усю економічну систему країни. За десять років незалежності створено значну нормативно-правову базу економічної безпеки¹.

В контексті формування системи економічної безпеки України також сформувались державні інститути на чолі з Президентом України, ВР України і КМ України, що здійснюють економічну безпеку в країні. Умовно можна виділити три групи цих інститутів: а) силові інсти-

тути²; б) економічні інститути³; в) органи нагляду, правосуддя і захисту права⁴. Варто підкреслити, що всі визначені інститути функціонують на чітко визначеній нормативно-правовій основі.

Згідно з Конституцією економічна безпека України є функцією держави [1, ст.17, 106.1), 107, 116.1)]⁵. Забезпечення економічної безпеки тільки державою логічно, коли об'єкт захисту представлено однією економічною системою – державною. Але ж сьогодні посткомуністична, ринкова економічна система країни складається з окремих економічних підсистем: держави, регіону, юридичної особи і домогосподарства. Більша частина колишньої державної власності на засоби виробництва перебуває в приватних

¹ Конституція України, Кримінальний кодекс України, такі закони як: "Про міліцію", "Про службу безпеки України", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", "Про прокуратуру", "Про державну податкову адміністрацію", "Про розвідувальну діяльність в Україні", "Про Раду національної безпеки і оборони України"; Концепція (основи державної політики) національної безпеки України, інші Постанови Президента України, ВР України, КМ України, Міжнародні угоди, тощо.

² Служба безпеки, Міліція, МНС, Держжордон України.

³ Міністерства: економіки, фінансів, ДПА, Митний комітет.

⁴ Конституційний суд, Прокуратура, Верховний суд, Вищий господарчий суд, місцеві суди, апеляційні суди, господарчі суди, адвокатура.

⁵ В Конституції України в ст.17 йдеться й про те, що захист економічної безпеки є не тільки справою держави, але й справою народу. Однак останній момент не отримав відповідного віддзеркалення ані в Конституції, ані в Законах.

руках. Завершується в цілому процес її приватизації, а ті підприємства, що продовжують перебувати у державній власності - комерціалізовані. Парадокс ситуації полягає в тому, що система економічної безпеки України спирається і використовує тільки різноманітний потенціал держави (економічний, технічний, технологічний, тощо). Нормативно-правова база економічного захисту не визначає прямо, безпосередньо місця і ролі суб'єктів господарювання в системі економічної безпеки країни і навіть власного захисту.

Цей висновок витікає з того факту, що приватний суб'єкт господарювання України не може в повній мірі на правовій основі використовувати *власний* економічний потенціал для *власного* економічного захисту. Розглянемо це на конкретному прикладі інформаційного захисту в системі економічної безпеки України. Розподіл власності на державну і приватну з переважною вагою останньої, розділило і секретну інформацію на інформацію державну та комерційну. Якщо при Радянській владі таємниця була тільки державною (комерційну таємницю було скасовано ленінським декретом через два тижня після революції), то сьогодні більша частина інформаційних таємниць сконцентрована разом з приватною власністю в приватних руках. Закон визнає право підприємства на комерційну таємницю [2, 3]. Разом з тим, якщо право державної таємниці регулюється Законом України "Про державну таємницю", а його забезпечення покладено на Службу безпеки України, то право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю та її захист регулюється окремими статтями окремих законів: ст.30 Закону України "Про підприємства в Україні", ст.30 Закону України "Про інформацію" та ст.231-232 КК України. Але ж відомо, що чотири статті трьох Законів не можуть відрегулювати всі нюанси цієї проблеми. Чому би не упорядкувати визначений аспект інформаційної безпеки законом про комерційну таємницю?

За оцінками фахівців, сьогодні в Україні охоронною діяльністю зайнято близько 1 млн. чоловік, і більша частина з них (за виключенням частини особового складу МВС, Служби безпеки, МНС, та Держжордону) зайнято на рівні юридичній особи. Приватні фірми та під-

приємства України формують у власних організаційних структурах підрозділи забезпечення економічної безпеки незалежно від того, що держава взяла на себе функцію їх захисту. Формуються не тільки структури економічної безпеки на фірмах, але й фірми, що надають охоронні послуги на ринку економічної безпеки (охорона майна і персоналу, продаж, монтаж і обслуговування технічних засобів захисту). Тут діє правило: на державу сподівайся, а на власні сили покладайся.

Правова основа, на якій функціонують приватні служби безпеки, також визначається дуже просто: можна робити те, що не заборонено Законом. А законом для приватних фірм заборонено найбільш суттєве: елементарна оперативно-розшукова діяльність та застосування зброї (особливо при персональній охороні, охороні майна фермерів, тощо).

На цей час в Україні регулювання приватної охоронної діяльності відбувається не на рівні Закону, а на рівні інструкції Міністерства внутрішніх справ. На основі Закону України "Про підприємництво" та Постанови КМУ № 615 від 10.08.1993 р., МВС України розроблені інструкції "Про порядок видачі ліцензій із надання послуг охоронної діяльності" [4], "Про умови і правила здійснення підприємницької діяльності з надання охоронних послуг" [5], "Про порядок здійснення контролю за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності з надання охоронних послуг" [6].

Жоден з законів, що регулюють систему економічної безпеки країни, не визначає необхідності, не надає можливості і не регулює співпрацю державних інститутів безпеки з приватними службами безпеки (СБ). Але тут є дуже широке поле для сумісної діяльності: обмін оперативною інформацією про злочинні наміри злочинних угруповань і окремих осіб, про економічне шпигунство і розвідку, консультативні послуги з боку державних інститутів для приватних СБ з питань організації економічної безпеки, співпраця в забезпеченні безпеки приватних об'єктів, участь приватних СБ з підтримання громадського порядку на вулицях і територіях навколо їх об'єктів захисту, тощо. Таким чином, з точки зору ефективності функціонування системи економічної безпеки країни втрачається значний потенціал приватних

служб безпеки.

Відсутність правового регулювання діяльності приватних СБ спонукає останні інколи до використання протиправних методів захисту, що розхитує систему безпеки в цілому. Нам здається, що окрім рішення питання стосовно використання зброї в визначеному обсязі приватними СБ, варто було б надати їм деякі права з:

- збирання відомостей по цивільним справам;
- збирання інформації про платоспроможність ділових партнерів;
- збирання інформації про майбутніх партнерів для проведення ділових переговорів і укладання угод;
- виявлення і встановлення обставин неправомірного використання конкурентами товарних і фірмових знаків, та інших ознак недобросовісної конкуренції;
- виявлення обставин розголошення комерційної таємниці;
- виявлення особистих даних при укладанні угод праці та інших контрактів;
- пошуку втраченого фірмою і громадянами майна та інших матеріальних цінностей;
- пошук громадян, які зникли без вісті;
- затримання й встановлення особистості тих, хто вчиняє правопорушення в сфері захисту приватною СБ з наступною передачею їх державним правоохоронним органам.

Це потребує не тільки розробки та прийняття закону про приватні СБ, але й деякі зміни в діючих законах згідно з встановленими правами та зобов'язаннями. Для прикладу можна ви-

користувати законодавство про приватні СБ в РФ, Китаї, США та інших країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам. – М., 1967. – Т. 1. – 783 с.
3. Закон України “Про підприємства в Україні” // ВВР. – 1991. – № 24. – Ст. 30.
4. Наказ МВС України “Інструкція про порядок видачі суб’єктам підприємницької діяльності ліцензій з надання послуг по охороні державної, колективної і приватної власності, монтажу, ремонту і профілактичному обслуговуванню засобів охоронної сигналізації” від 30.08.1993 р., № 534.
5. Інструкція МВС України “Про умови і правила здійснення підприємницької діяльності з надання послуг по охороні колективної і приватної власності, а також охорони громадян, монтажу, ремонту і профілактичному обслуговуванню засобів охоронної сигналізації та контролю за їх дотриманням” від 28.02.1994 р., № 112.
6. Інструкція МВС України “Про порядок забезпечення контролю за діяльністю суб’єктів підприємницької діяльності, які надають послуги в охороні власності, охороні громадян, а також за діяльністю служб охорони підприємств та організацій усіх форм власності” від 21.05.1998 р., № 338/2778.

Надійшла до редколегії 03.04.2002

ДУХОВ В.Е., ЧЕРВЯКОВ И.М. ЧАСТНЫЕ СТРУКТУРЫ В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Рассмотрен процесс формирования системы экономической безопасности Украины, место и роль, которую должны играть в нем частные службы безопасности с точки зрения места и роли частного сектора хозяйствования в экономике страны. Поставлен вопрос о законодательном определении функций частных служб экономической безопасности.

DUHOV V.E., CHERVJAKOV I.M. PRIVATE PATTERNS IN A SYSTEM OF ECONOMICAL SAFETY OF UKRAINE

The process of formation of a system of economical safety of Ukraine, place and role is reviewed, which one should be played in it with private security from the point of view of a place and role of a private sector of managing in a national economy. Is raised the question about statutory definition of functions of private services of economical safety.